

janke, hlače i. t. d. Krojač kroji in reže sukno ali kako drugo platenino ali volnino s škarjami in šiva s šivanko in nitjo. Čevljar dela iz usnja čevlje, solne, čizme in škornje; bode s šilom in na kopitu šiva z dreto. Kerznar dela kožuhe in kosmate kape. Kovač v kovačnici kuje; ogenj piše z mehom, beli železo, ga vzame s kleščami iz ognja. Ga položi na naklo, in ga s kladvom bije in kuje. Okova vozove in drugo orodje, podkova konje, dela verige, žeblje, orodje i. t. d. Mizar skoblja deske s skoblom, jih lika z ličnikom, in dela mize, stole, klopi, omare, posteljnjake i. t. d. Mlinar melje iz zita moko. Pek peče iz moke kruh. Mesar kolje živino, in seka in prodaja meso.

Zapišite, kateri rokodelci vertajo, žagajo, pilijo, tešejo, zidajo, kujejo, dolbejo, barvajo, melje, stružijo, tkejo, pečejo?

Kateri rokodelci delajo kaj iz volne, pavole, platna, svile, žameta, sukna, slame, usnja? — iz zlatá, srebrá, železa, jekla, bakra, svinca, kositra, medú, cina, perstí, kamenja, kostí, lesá, papirja?

Kaj dela tergovec? Tergovec kupuje in prodaja. Ima na prodaj v prodajavnici (štacuni) mnogoverstnega blagá: sukna, volnine, svilnine, tkanine, rute i. t. d. sladkor, kavo, fige, rožiče, sveče, milo i. t. d. Kaj še vse?

Koristne reči.

Mravlje.

Spisal Fr. Govekar.

Mravlje živé v velikem društvu brez poglavarja, in v tem se ločijo od delavnih čebel, katere ne morejo biti brez matice. Navadna ali rudeča mravlja je dolga 4 čerte in po vsem životu rujava, le obraz in persje sta rudečkasta. Delavk je v vsakem kupu naj več, so brez kril, imajo večjo glavo, močne, prav za grizenje pripravne zgornje čeljusti in pa večji oči od samic in samcev, kateri imajo po štiri neenaka kožnata krila, ktera pa kmali zgubé. Tiplalnici ste nitkasti in kot prelomljeni; zadek se derži persja s tankim rečljem, na katerem se vidi majhna luska. Razdražena mravlja brizga grizek in dišeč sok, katerega ima zadek v nekem mehurčku namesto žela. Samci imajo vedno perute, samice jih imajo le o času parenja, delavke jih pa nikoli nimajo. Perute, posebno sprednje, so velike in malo žilave, zato jim lahko odpadejo; samice jih kmali po parenji zgubé. Mravlje se navadno pariyo gorke dneve meseca avgusta. Tačas prihajajo mravlje proti poldnevu zelo žive, samci in samice imajo perute, in med njemi je posebno veliko delavk. Ob solnčnem zahodu se jih vzdigne cele trume v zrak, ter letajo

okoli verhov dreves in hiš, in tačas se parijo. Samce vlečejo samice seboj, kakor majhen obesek; po parenji pa samci precej poginejo. Delavke potem polové na zemljo padle samice, jih nesó nazaj v stanovanje, ter jih odslej skerbno varujejo. Samice pa, ktere se zgubé, in jih delavke ne najdejo, si poiščejo same posebnega stanovanja. Perute si potem ali same odgriznejo, ali jih pa zgubé, kedar si delajo novo stanovanje, kjer potem jajčica nesó ali ležejo. Nekteri tudi pripovedujejo, da se mravlje v kupu ali na kupu parijo, ter da se samic potem delavke oklenejo, in jim perute poščiplatejo, in jih skerbno varujejo, da le v kupu jajčica zležejo. Mravljijska jajčica so majhina, podolgasto-okrogla, gladka in bela zernica, iz kterih se čez nekoliko dni zležejo breznogi červički ali ličinki s rožnatimi čeljusti, in ktere delavke skerbno pitajo. Sedaj mali ličinki pri obilni hrani čversto rastejo, se večkrat levé, in čez 14 dni potem se navadno v tanki, belkasti zapredek zabubijo, te mešičke ali bube ljudje napačno imenujejo „mravljijska jajčica“, ter jih pticam pevkam pokladajo. Zležejo se potem z mešičkov v 4 tednih še le prave mravlje, ktere pa delavke skerbno pitajo, da se vterdijo in pravo barvo dobé. Samice nimajo s tem nič opraviti, ker delavke namesto njih jajčica, ličnike in mešičke skerbno čistijo, pitajo in na gorkoto prinašajo. Sploh imajo skoraj v vsakem kupu vsa dela le delavke. Ene zjutraj zaperta pota odpirajo, druge ličinke na gorkoto prinašajo, in zopet druge hodijo živeža iskat. Nekatere delavke čistijo kup, da prazne mešičke vun nosijo, slaba pota popravljajo ali pa nova delajo, nekatere pa pri stanovanji stražijo. Občudovanja vredno ljubezen in skerb do mladih razodevajo delavke s tem, da v dežji, ali pa, ako jim kup razdeneš, naj prej skerbé, da jih na varni kraj prinašajo, ter jih skerbno varujejo. S polnim želodcem živeža domu prišle delavke, potem samice in mešičke pitajo, da jim v gobčike kaplje soka brizgajo. Proti večeru pa zopet ličinke in mešičke v kup na varni kraj znosijo, ter zapró pota. Tako se versti in verši delo pri mravljah leto za letom, od zgodnje pomladi do pozne jeseni, in v tem času se navadno vse mravlje zgodnjajo, in samci poginejo, tako da v kupu nazadnje le samice in delavke še ostanejo. Kedar pa pride ojster mraz, se v kup globoko zarijejo, in oterpnejo čez zimo. Kedar se pa verne ljuba pomlad, zopet oživé, pa naj več le sparjene samice, druge težko

pomladi pričakajo. Spoznajo se med seboj koj na prvi pogled, se med seboj menijo, si svetujejo, in ako je delo za posamesne pretežavno, si vse stransko pomagajo, tudi že narejeno stanovanje po obnem posvetovanji ali poderó, ali ga pa predrugáčijo. S tipalnicami se spoznavajo, se med seboj razgovarjajo in na pomoč kličejo; tipalnice so mravljam tedaj to, kar je nam ljudem jezik. —

Za živež imajo mravlje rastlinske in živalske ostanke in reči, posebno pa imajo rade sladkorije, katerih tudi prav bistroumno znajo iskati in se jih polastiti; za njo gredo v naj skrivniše kraje in celó v čebelnjake. Jedó pa tudi gosenice, gliste in druge manjše živali. Sploh je znano, da so mravlje vsem žužkom veliki sovražniki, ter jih žive ali mertve vlačijo v mravljišče, in jih do kosti oglodajo. Kostnjak lahko dobiš, ako zapreš mertvo žival v razluknjeno škatlo, ter jo potem v mravljišče zagrebeš. Večje merhovine ne ljubijo in tudi žitu nič ne škodujejo; ako se pa včasih dobi kako zernice v mravljišču, jim služi le za pripravo za njih stanovanje; mertvih in smrdljivih rib, kakor tudi peteršilja in krebule se posebno varujejo. Kedar najde mravlja živeža, se naj prej sama na jé, in potem gre to naznanjat tudi svojim tovaršicem. Kako bistroumno si znajo mravlje živež iskati, nam pové tudi Franklin tako le: „Hranil sem v omaro pisker sirupa, kterega pa mravlje kmali zavohajo. Da bi mi ga ne pokončale, pisker mravelj očistim, ter ga v sobi pod strop na vervico obesim. Po naklučbi pa ena mravlja ostane v piskru, in dobi pravo pot; ter naznani to svojim tovaršicem, ktere se kar v trumah, po stropu proti piskru napotijo in le ena ne zgrehši pota“. Posebno čudno je pri mravljah to, da nektore zaželke ljubijo in je med seboj terpé. Do 300 se je že našelo takih živalic. Tako post. so mravlje listnim ušem posebno prijazne. Pripoveduje se, da mravlje te živali s čutnicami rahlo gladijo in tolčejo, da morejo njih sok serkati, kterega imajo te živali v zadeku. Že Linné je od teh uší rekel, da so molzne krave za mravlje. Pa tudi nič manj za nje ne skerbé, kakor kmet za svojo živino, ker s suhih zeliš jih rahlo na sočnate prenašajo, konec poletja pa zopet na korenine rastlin, da sebi, mravlje pa od njih živeža dobivajo. Krešič in drugi kebrí so pa zopet mravljam veliki sovražniki, zato radi blizo mravljišč stanujejo, da ložji kradejo mravljišču mešičke, od katerih se živé. (Konec prih.)